

Skjerven-gardene

De to Skjerven-gardene må i tidligere tider ha vært én gard. Det samlede arealet, før oppdeling og fradeling begynte, må ha vært ca. 7000 mål. Dette har sannsynligvis vært et vanlig areal for gardene langs den mest fruktbare solsiden i Vardal. Denne begynner fra øst med By (Øverby og Nerby), Berg, Eik (forsvant i 1870-årene), Skjerven, Mæhlum, Føllingstad, By (vest), Mjølstad, Grythe, Børstad, Torestad (Prestegarden), Haug, Hørstad, Alm, Aalstad og Mustad. I tidligere tider, da det å dyrke korn var det viktigste en bonde i Vardal kunne foreta seg for å overleve strenge vintre, var arealene mellom 350 og 450 meter over havet de viktigste. Skillet går ved Vardalsvegen, og disse gardene hadde sine beste jorder nedenfor denne. Slik det ser ut under dagens klimaforhold kan By (vest) og Skjerven ha hatt de aller beste forholdene og dermed tiltrukket seg de tidligste jordbrukerne.

Arkeolog Ingunn Holm, f. 1965

Arkeologen Ingunn Holm, med oppvekst i Vardal, har arbeidet med kartlegging av fornminner etter de tidligste jordbrukerne i hjembygda. Hun har skrevet om dette i to artikler i årbok for Gjøvik 1995. Av kun 11 oldsaker fra bondesteinalderen i Vardal, dvs. før år 1800 før vår tidsregning, forekommer ett funn i området By/Skjerven. I samme område foreligger en rekke funn som stammer fra eldre jernalder, år 500 f.Kr. til år 500 e.Kr. Hun beskriver dette jordbruket som ekstensivt med en dyrkningsform som har etterlatt en stor mengde rydningsrøyser. Øverbyfeltet er på ca 1100 mål og går inn på Skjervens opprinnelige grunn. Dyrkningsformen har vært slik gjennom hele bygda, til Mustad. På de fleste gardene lot ikke driftige bønder god dyrkningsjord ligge slik uten å gjøre noe med det. Når behovet og anledningen var der, sørget de for å øke sine produktive arealer på den enklest tenkelige måten. De fraktet bare bort dyrkningsrøysene og kunne benytte større og mer rasjonelle arealer.

Det gjenværende Øverbyfeltet ligger på grunn fra Øverby og Eik. Gjøvik og Vardal kommuner kjøpte hele Øverby og deler av Eik i 1868 for å anlegge en fattiganstalt. Disse store arealene fikk da en eier som ikke hadde behov for mer dyrkningsjord. De fikk ligge i fred og vokste med tiden til med granskog. Eiendommen er fortsatt i offentlig eie, og dyrkningsfeltet med rydningsrøyser ligger der intakte.

Prtofessor Sigurd Grieg (1894-1973)

Sigurd Grieg (1894-1973) var professor ved Universitetets oldsakssamling. Han var fra Lillehammer og arbeidet mye med arkeologiske undersøkelser i mjøsområdet. I bind 3 av Vardal bygdebok skrev han en omfattende artikkel under tittelen «Vardal i oldtiden». Her refererer han Nicolay Nicolaysen (1817-1911). Han var arkeolog og fungerte som riksantikvar før tittelen var oppfunnet. Nicolaysen undersøkte i 1878 en rekke gravhauger på Vestre Skjerven. To år senere skulle han få oppgaver som ga adskillig større publisitet. I 1880 ledet han nemlig utgravningen av Gokstadskipet. Gravfunnene fra Skjerven beviser etter Nicolaysens vurderinger at garden ble ryddet i folkevandringstiden, år 400-600 e.Kr. Navnet Skjerven skal også være en bekreftelse på det samme.

Oluf Rygh (1833-1899)

Oluf Rygh var arkeolog, stedsnavngransker og historiker. Han gikk løs på den formidable oppgaven å forklare og dokumentere navnene på alle norske gardsbruk. Han rakk over 18 av Norges den gang 20 fylker. Finnmark og Oslo er ikke med. Dette stoffet skulle det bli 18 massive bind ut av. Om Skjerven skriver han at navnet egentlig er Skjervum. Dette skal komme av det gammelnorske Skerfeimr eller Skerfheimr. Skerfr betyr naken fjellgrunn, men forekommer også brukt som navn på en elv eller bekk. Det siste leddet -en, eller -um er en omskrivning av -vin som betyr eng. I dette tilfelle må Skjerven bety enga ved bekken, noe som stemmer med stedets topografi.

Det livsviktige kornet

De gamle landnåmsmenn som slo seg ned i disse traktene hadde selvfølgelig sansen for å finne de gunstigste arealene, hvor de kunne dyrke sitt livsviktige korn. Tørt korn var en forsikring for å kunne ha mat gjennom en lang og hard vinter. Det kunne lett oppbevares over lang tid og var en lett transportabel og attraktiv handelsvare. I de solvendte, bratte bakkene i Vardal fant de jord som var dannet av lauvtrær som hadde vokst, dødd og råtnet i tusenvis av år. Grunnen var kalkrik, stabil og selvdrenerende. I høydeområdet mellom 350 og 450 meter over havet ble det tidlig bart om våren, og sola gjorde sin beste virkning. Høyere opp kunne snøen komme tidlig. Lavere ned var det risiko for nattefrost tidlig på høsten. De gamle visste hvordan de skulle forvalte sitt verdifulle korn, men måtte passe på det slik at naboens og egne husdyr ikke tok seg til rette.

Petter Skjerven (1822-1893)

Petter Skjerven hadde sans for fornminner og sto selv bak mange funn. Disse sørget han for å få levert til de rette instanser i Oldsakssamlingene. Han eide garden med den definitivt største forekomsten av gravhauger i hele prestegjeldet. Han eide også deler av Myhre. Det må ha vært stort å bistå fagmannen Nicolaysen

under hans arbeider på garden. Det oppsto imidlertid en uventet hindring for de graveglade herrene. Sigurd Grieg forteller i sin artikkel at en stor gravhaug et stykke unna husene på Vestre Skjerven skulle graves ut. Den skal ha hatt et tverrmål på 20 meter. Hindringen beskrives av Grieg slik: «*Sydvest for foregående hauger i Vestre Skjervums havnegang ligger en stor haug som Nicolaysen i sin tid ikke fikk lov å grave ut, fordi den daværende eiers mor fryktet at det da vilde hende en ulykke*».

Biskop Jens Nielssøn (1538-1600)

Biskop Jens Nielssøn var på visitasreise i sitt bispedømme høsten 1594. Med seg hadde han skriftkyndig mann som beskrev reisen. Den 10. september red de gjennom Vardal. De hadde startet på Hallingstad på Toten, stoppet på Hunn hvor det var kirke og endte opp på kvelden i prestegarden. Veggen gikk da som nå i grensen mellom Mæhlum og Skjerven.

Siden dro vi fra Hund først i nord-vest opp en bratt bakke til to gårder som heter By, 3 eller 4 pileskudd liggende øst og vest tett ved veien. Så derfra i nord nord-vest 1 pileskudd til Eeg på venstre hånd rett ved veien. Derfra i nord-vest over en skog og vei som kalles Hundedalskogen, 1 fjerding. Og før vi var gjennom denne skogen var det to veier, den ene i nord på høyre hånd, 3 eller 4 pileskudd til to gårder som heter Hage og Mæhlum. På den andre veien mot nord-vest kom vi til to gårder som heter Skjerven som ligger i syd-øst og nord-øst fra hverandre. De hadde vi på venstre hånd. Så derfra i vest nord-vest 2 pileskudd til By på venstre hånd, og der var det en skjønn humlehage. Så i vest 3 pileskudd til Mjølstad på venstre hånd rett ved veien. Der bor bispens landbo Torbjørn Mjølstad som bruker Skonhovd. Så i vest 2 pileskudd til Gryte på venstre hånd hvor Matz, bispens landbo bor. Han og Torbjørn bruker Skonhovd som har et smukt fiskevann. Siden fra Gryte i vest 3 eller 4 pileskudd til en gård som heter Børstad. Husene ligger på venstre hånd, en slem bløt vei, derfra mot vest 1 pileskudd til prestegården i Vardal som heter Torestad. Dit kom vi hora 5 Vespertina og den ligger ½ mil fra Hund og 2 mil fra Toten. Kirken som heter Haug kirke ligger 1 pileskudd fra prestegården i nord-øst, en trekirke med spir.